

ВИЩІ ПОТРІЙНІ ФОСФІДИ Та

Смоляк О.¹, Ломницька Я.¹

Кафедра аналітичної хімії Львівського національного університету імені Івана Франка,
Львів, вул. Кирила і Мефодія 6
o_smolyak@ukr.net

Досить повно досліджені потрійні системи двох перехідних 3*d*- або 3*d*- і 4*d*-металів з Фосфором, побудовані діаграми фазових рівноваг переважно при 1070 К та розшифровані кристалічні структури тернарних сполук. Менше досліджені системи з 5*d*-металами, зокрема ті, що містять Та. Нами досліджені системи Та-Ті-Р, Та-Мн-Р, та системи, які містять Fe, Co, Ni, на предмет утворення вищих фосфідів.

Зразки синтезували спіканням порошків металів та червоного фосфору високої чистоти у вакуумованих кварцових ампулах при 1070 К. Зразки з вмістом до 0,35 мол. частки Р після спікання переплавляли в електродуговій печі. Усі зразки гомогенізували відпалом при 1070 К (800 год). Дослідження проводили методами рентгенівського аналізу, для обчислень використовували комплекси програм CSD та Fullprof.

У системі Та-Р відомий вищий фосфід ТаР₂ зі структурою типу OsGe₂. Ми синтезували зразки складу ТаР₂ при 870, 1070 та 1170 К, однак при 1070 та 1170 К не отримали цієї бінарної сполуки, а лише ТаР. Дифосфід ТаР₂ отримали при 870 К (прост. група *C2/m*, *a*=8,87000(2), *b*=3,26700(2), *c*=7,49700(3), β =119,400(2)°).

У системах Та-(Ті, Cr, Mn)-Р, які досліджені нами у повному концентраційному інтервалі при 1070 К, та у системах Та-(Fe, Co, Ni)-Р отримали сполуки Та_{1-*x*}М'_{*x*}Р₂ структурного типу OsGe₂, вміст 3*d*-металу в яких 0,03-0,05 мол. частки (табл.). Тому ці фосфіди можна вважати стабілізованою 3*d*- металом бінарною сполукою ТаР₂ при 1070 К.

Таблиця. Тернарні фосфіди Та_{1-*x*}М'_{*x*}Р₂ структурного типу OsGe₂

Сполука	Періоди ґраток, Å			β , °
	<i>a</i>	<i>b</i>	<i>c</i>	
Та _{0,93(3)} Ті _{0,07(3)} Р ₂	8,8556(9)	3,2654(4)	7,4846(8)	119,307(2)
Та _{0,91(2)} Мн _{0,09(2)} Р ₂	8,8591(3)	3,2667(1)	7,4873(2)	119,310(1)
Та _{0,83(5)} Fe _{0,17(5)} Р ₂	8,855(2)	3,2634(5)	7,482(1)	119,33(1)
Та _{0,82(4)} Со _{0,18(4)} Р ₂	8,862(2)	3,2674(6)	7,486(2)	119,33(2)
Та _{0,91(1)} Ni _{0,09(1)} Р ₂	8,85716(5)	3,26529(3)	7,48572(4)	119,310(1)

Позиція атома металу в структурі цих вищих фосфідів заповнена статистичною сумішшю Та/М' (М' – Ті, Cr, Mn, Fe, Co, Ni). Помітної області гомогенності сполуки не мають. У структурі сполук Та_{1-*x*}М'_{*x*}Р₂ атоми Фосфору мають більше координаційне число та більші поліедри, ніж атоми металу, яким властивий поліедр у формі тригональної призми з атомів Фосфору з центрованими боковими гранями. Тригональні призми з атомів металу сполучаються між собою по двох гранях у суцільні колони. Ці колони зміщені вздовж осі *z* на половину комірки (рис.).

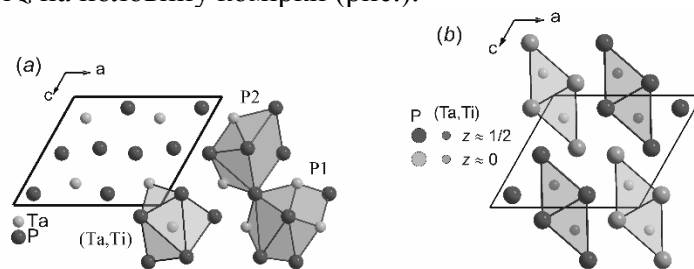

Рис. Проекція структури сполуки Та_{1-*x*}Ті_{*x*}Р₂ (СТ OsGe₂) на площину *xz* (*ac*) і координаційні поліедри атомів (а) та укладка тригональних призм атомів металу (б)